

KONTORET FÖR HARMONISERING
INOM DEN INRE MARKNADEN
(VARUMÄRKEN OCH MÖNSTER)

EU-INVÅNARNA och IMMATERIALRÄTTEN: UPPFATTNINGAR, KÄNNEDOM OCH BETEENDEN

SAMMANFATTNING

EU-INVÅNARNA och IMMATERIALRÄTTEN: UPPFATTNINGAR, KÄNNEDOM OCH BETEENDEN

I den här studien presenteras resultaten från den kvantitativa undersökningen, finjusterade och nyanserade med hjälp av insikter från den kvalitativa fasen och från litteraturgenomgången. Första delen av genomgången visar bilden av EU-invånare som generellt sett är positiva till de immateriella rättigheterna eftersom de är övertygade om att de är en grundpelare i landets ekonomiska och samhällsliga struktur. Invånarna stöder också tillhörande bestämmelser och tillämpningen av dem. Samtidigt visar resultaten att även om bara en tiondel av européerna öppet erkänner att de någon gång de senaste tolv månaderna har brutit mot immaterialrätten så accepterar över en tredjedel samma beteende ur ett subjektivt perspektiv.

Paradoxen bottenar i att de båda attityderna inte utesluter varandra. En bred majoritet av EU invånarna stöder immaterialrätten tydligt men anser samtidigt att det på en personlig nivå kan vara motiverat att bryta mot bestämmelserna för att slippa konsekvenserna av sin begränsade köpkraft eller för att protestera mot en ekonomisk modell som drivs av marknadsekonomi och premiumvarumärken. Denna tydliga motsättning belyser också den klyfta som finns mellan gemensamma principer (som ska gälla för samhället i stort) och realiteterna i en pragmatisk och troligen mer självcentrerad och individualistisk livsstil.

Denna diskrepans beror delvis på bristande kunskap om immaterialrättsliga värden och på att en bred majoritet av européerna inte tror att det immaterialrättsliga skyddet i första hand gynnar konsumenter och invånare som dem själva, utan snarare gynnar företag och en konstnärlig elit. På frågan om vem som gynnas mest av att skydda immaterialrätten nämnde endast 11 procent av EU-invånarna konsumenterna och under 20 procent nämnde små och medelstora företag. Över 40 procent uppgav istället att framför allt stora företag och kända konstnärer och i mindre utsträckning uppfinnare gynnas av en skyddad immaterialrätt.

Det verkar därmed som om insatser bör göras för att lyfta fram det värde immateriella rättigheter har för invånarnas vardag i EU. Detta gäller i synnerhet de yngre generationerna som avviker tydligt från andra åldersgrupper.

DE VIKTIGASTE RESULTATEN AV UNDERSÖKNINGEN:

I – EUROPÉER SÄTTER VÄRDE PÅ PRINCIPERNA OM IMMATERIELLA RÄTTIGHETER

Européerna sätter värde på de immateriella rättigheterna som en grundläggande komponent i ett lands ekonomiska och samhällsliga struktur. De är samstämmiga i sin uppfattning av immaterialrätten som ett berättigat sätt att belöna konstnärligt skapande och som ett sätt att förbättra och garantera kvaliteten på produkter och tjänster.

- 96 procent av EU-invånarna håller med om att det är viktigt att uppfinnare, upphovsmän och artister kan skydda sina rättigheter och få betalt för sitt arbete.
- 86 procent av EU-invånarna håller med om att skyddet av immateriella rättigheter är viktigt eftersom det bidrar till att förbättra och garantera kvaliteten på produkter och tjänster.

EU-invånarna inser också i hög grad immaterialrättens stora betydelse för innovation och ekonomiska resultat.

- 76 procent av EU-invånarna håller med om att innovation och immateriella rättigheter går hand i hand och egentligen inte kan förekomma utan varandra.
- 69 procent håller med om att företag som genererar en stor mängd immateriella rättigheter bidrar betydligt mer till sysselsättningsökningen och den ekonomiska tillväxten än andra företag.

- 67 procent av EU-invånarna håller med om att ekonomiskt kaos skulle råda utan de immateriella rättigheterna.

Detta erkännande av immaterialrätten gör att en mycket bred majoritet av EU-invånarna fördömer överträdelser, framför allt inköp av piratkopior. Bara en liten minoritet av EU invånarna verkar tycka att detta är godtagbart.

- 84 procent av EU-invånarna i undersökningen håller inte med om påståendet "det är godtagbart att köpa piratkopior när det gäller lyxprodukter".
- 79 procent av EU-invånarna i undersökningen håller inte med om påståendet "det är godtagbart att köpa piratkopior när ursprungsprodukten inte är tillgänglig där jag bor."
- 74 procent av EU-invånarna i undersökningen håller inte med om påståendet "det är godtagbart att köpa piratkopior när priset för den ursprungliga produkten är för högt".
- 81 procent av EU-invånarna i undersökningen håller med om påståendet "att köpa piratkopior är skadligt för företagandet och för sysselsättningen".
- 71 procent av EU-invånarna i undersökningen håller med om påståendet "att köpa piratprodukter stöder utnyttjandet av barn som arbetskraft och illegal människohandel".

De deklarerade inköpen av piratkopior och/eller illegal nedladdning är mycket få inom den europeiska del av befolkningen som undersöktes: över nio av tio EU-invånare uppger att de inte har köpt några piratprodukter eller laddat ned illegalt de senaste tolv månaderna.

- 9 procent av EU-invånarna i undersökningen uppger att de avsiktligt har fått tillgång till/laddat ned eller streamat illegalt innehåll från internet de senaste tolv månaderna.
- 4 procent av EU-invånarna i undersökningen uppger att de de senaste tolv månaderna avsiktligt har köpt piratkopior och 6 procent uppger att de har köpt piratkopior för att de har blivit vilseledda.

Demografiska uppgifter kan dock vara en intressant faktor när resultaten finjusteras:

- När det gäller illegal nedladdning och tillgång till skyddat innehåll på internet har ålderns inverkan särskilt stor betydelse: 26 procent av invånarna mellan 15 och 24 uppger att de illegalt har laddat ned eller fått tillgång till upphovsrättsskyddat innehåll de senaste tolv månaderna. Siffran sjunker till 17 procent för personer mellan 25 och 34, 9 procent i åldersgruppen 35–44, 5 procent i åldersgruppen 45–54 och mindre än 2 procent för personer över 55 år.
- Kvinnor och män uppger att de har ungefär samma köpvanor vad gäller förfalskningar. Däremot anger mer än dubbelt så många män som kvinnor att de har laddat ned material olagligt de senaste tolv månaderna (13 procent jämfört med 6 procent av kvinnorna). Trenden är densamma i åldersgruppen 15–24 där andelen män som uppger att de har köpt piratkopior är ungefär lika stor som andelen kvinnor (7 procent av männen jämfört med 5 procent av kvinnorna). Andelen män mellan 15 och 24 som uppger att de avsiktligt har fått tillgång till, laddat ned eller streamat illegalt innehåll från internet de senaste tolv månaderna är 10 procentenheter större än andelen kvinnor i samma åldersgrupp (31 procent av männen jämfört med 21 procent av kvinnorna).

- På samma sätt verkar inte utbildningsnivån ha någon betydelse för viljan att köpa piratkopior, medan den har stor betydelse när det gäller illegal nedladdning/streaming och tillgång: 3 procent av de EU-invånare som avslutade sin utbildning innan de fyllde 15 uppges att de illegalt har laddat ned eller fått tillgång till upphovsrättsskyddat innehåll de senaste tolv månaderna. Andelen ökar till 6 procent för EU-invånare som avslutade sin utbildning i åldern 16–19, till 10 procent för dem som avslutade sina studier efter att ha fyllt 20 år och till 27 procent för EU-invånare som fortfarande studerar. Skillnader syns slutligen medlemsstater emellan och mellan datum när landet anslöts till EU: 13 procent av invånarna i medlemsstater som anslöts till EU efter 2004 uppges att de har köpt piratkopior de senaste tolv månaderna, medan endast en tredjedel så många (4 procent) uppges att de har köpt piratkopior i de övriga 15 medlemsstaterna. Klyftan syns inte när det gäller illegal nedladdning eller tillgång – där är skillnaderna minimala.

II – BAKOM DET TEORETISKA STÖDET FÖR PRINCIPERNA OM IMMATERIELLA RÄTTIGETER FINNS EN MER KOMPLEX OCH IBLAND MOTSÄGELSEFULL VERKLIGHET

Vid en första anblick uppvisar resultaten en allmänt positiv uppfattning av immaterialrätten ur ett teoretiskt perspektiv. Detta bör dock sättas i kontrast till en djupare subjektiv analys.

EU-invånarnas uppfattning av immaterialrätt och tillhörande begrepp är långt ifrån konsekvent och visar stora klyftor mellan en självbedömd/"subjektiv" uppfattning och en verifierad/"objektiv" uppfattning.

Det finns en tydlig motsättning och en klyfta mellan den subjektiva uppfattning som EU invånarna uppger sig ha om immaterialrätten och den objektiva kunskap som de faktiskt uppvisar.

Tre fjärdedelar av EU-invånarna säger att de känner till begreppet "immaterialrätt" och tillhörande termer som patent, upphovsrätt, varumärken osv.

- 73 procent av EU-invånarna i undersökningen uppger att de känner till termen "immaterialrätt" väl.
- 85 procent av EU-invånarna i undersökningen uppger att de känner till termen "upphovsrätt" väl.
- 79 procent av EU-invånarna i undersökningen uppger att de känner till termen "patent" väl.

Indikatorerna för den objektiva uppfattningen visar dock upp en annan bild – här har endast 13 procent av EU-invånarna god kännedom om vad som ligger bakom termen immaterialrätt och 51 procent har tämligen god kännedom, medan 37 procent har dålig kännedom om termen.

- 46 procent av EU-invånarna i undersökningen vet att påståendet "efter en viss tid kan vem som helst lagligt kopiera patentskyddade uppfinningar" är korrekt.
- 34 procent av EU-invånarna i undersökningen vet att påståendet "geografiska angivelser är detaljer som sätts på produkterna och som fastställer vem som är tillverkare vid eventuell reklamation" inte är korrekt.

- 44 procent av EU-invånarna i undersökningen vet att påståendet "utformningen av en produkt kan inte skyddas, det går bara att skydda logotyper och produktnamn" inte är korrekt.

För EU-invånarna är sammanfattningsvis immaterialrätten och tillhörande termer mer omtalade än korrekt uppfattade i detalj.

Den andra faktor som nyanserar EU-invånarnas intellektuella värdering av immaterialrättsliga principer är en viss acceptans av tanken att immaterialrättsliga intrång kan betraktas som legitima.

En tydlig minoritet av EU-invånarna (omkring en tredjedel) ser positivt på piratkopiering – som ett smart sätt att bevara köpkraften och som en protesthandling mot stora premiumvarumärken och ett ojämlikt ekonomiskt system.

Förfalskningar fördöms i etiskt hänseende och anses ha mycket negativa konsekvenser på en makroekonomisk nivå, men kan ändå ses som förmånliga ur ett individuellt perspektiv och mot bakgrund av personliga fördelar.

- 34 procent av EU-invånarna i undersökningen håller med om påståendet "att köpa förfalskade produkter ger möjlighet att göra smarta köp som gör att man kan få de föremål man önskar samtidigt som man behåller sin köpkraft".
- 38 procent av EU-invånarna i undersökningen håller med om påståendet "att köpa förfalskade produkter är en protesthandling och ett sätt att stå emot den marknadsdrivna ekonomin och stora premiumvarumärken".

Uppfattningarna är inte enhetliga i EU:s befolkningsgrupper. De är mer eller mindre framträdande beroende på respondenternas ålder, yrke och hemland. De två påståendena (att se köp av förfalskningar som en "protesthandling" och/eller "smart köp") följer liknande mönster:

- **Ålder verkar vara en viktig variabel att ta hänsyn till:** yngre EU-invånare är mer benägna att hålla med om dessa påståenden. 49 procent av EU-invånarna mellan 15 och 24 år håller med om att köp av förfalskade varor kan betraktas som en "protesthandling". Andelen minskar stadigt med åldern: 44 procent för 25–34-åringar, 38 procent för 35–44-åringar, 35 procent för 45–54-åringar, 34 procent för 55–64-åringar och 32 procent för personer som är 65 år eller äldre. 52 procent av EU-invånarna mellan 15 och 24 håller dessutom med om att köpet av förfalskningar ger konsumenter möjlighet till ett "smart köp". Även denna andel minskar stadigt med åldern: 39 procent för 25–34-åringar, 34 procent för 35–44-åringar, 31 procent för 45–54-åringar, 29 procent för 55–64-åringar och 25 procent för personer som är 65 år eller äldre.
- Uppfattningarna varierar också tydligt beroende på respondenternas yrke. 50 procent av de jobbsökande EU-invånarna håller med om att köp av förfalskningar kan betraktas som en "protesthandling" jämfört med genomsnittet på 38 procent av EU-invånarna. Detta resultat är också vanligare bland "arbetsledare och förmän" (46 procent), "arbetare" (44 procent) och framför allt bland "studenter" (50 procent, vilket är den högsta uppmätta samtyckesnivån bland yrkesgrupperna).
- I den här frågan påverkar inte utbildningsnivån resultatet linjärt. Det kan dock noteras att bland personer som har studerat längst (dvs. har avslutat sina studier vid 20 års ålder eller mer) noteras lägst samtycke (35 procent håller med om att köpet av förfalskningar kan ses som en protesthandling).

- **Generellt sett är det betydligt fler i de medlemsstater som anslöt sig till EU efter 2004 som instämmer i de två påståendena** (45 procent håller med om att köpet av förfalskningar kan vara en protesthandling) **än i övriga medlemsstater** (36 procent samtycker).

Analysen av uppfattningar och attityder hos den yngsta generationen visar att personer mellan 15 och 24 år är mest toleranta till piratkopiering och illegal nedladdning.

Utöver ovannämnda detaljer är den yngre generationen särskilt benägen att betrakta illegal nedladdning eller illegal tillgång till upphovsrättsskyddat innehåll som godtagbart, även om en majoritet av dem samtidigt fäste stort värde vid de övergripande principerna om immateriella rättigheter.

- 22 procent av EU-invånarna anser det godtagbart att illegalt ladda ned eller få tillgång till upphovsrättsskyddat innehåll när det inte finns lagliga alternativ i deras land. Bland personer i åldersgruppen 15–24 år är andelen 20 procentenheter högre (42 procent).
- 42 procent av EU-invånarna anser det godtagbart att illegalt ladda ned eller få tillgång till upphovsrättsskyddat innehåll om det inte görs för personligt bruk. Antalet ökar med 15 procentenheter till 57 procent bland personer i åldersgruppen 15–24 år.

Analysen av frågorna kring vilka som främst gynnas av immateriella rättigheter kan ge vissa förklaringar till den paradox som beskrivs ovan.

På frågan om vem som gynnas mest av att de immateriella rättigheterna skyddas nämnde endast omkring en tiondel av EU-invånarna "konsumenter som jag", medan desto fler uppgav att framför allt stora företag och framgångsrika artister gynnades av denna uppsättning bestämmelser och genomdrivandet av dem.

Detta kanske visar en upplevelse av att immaterialrätten i huvudsak skyddar elitens intressen och verkar tyda på bristande förståelse, eller misstroende mot, tanken på vilket värde det tillför EU-invånare som helhet.

Lagligt utbud

En del av detta avsnitt fokuserades särskilt på lagliga möjligheter att via internet få tillgång till normalt sett upphovsrättsskyddat innehåll (musik, filmer, tv-serier, böcker, direktsänd sport, foton, tidningar, datorspel).

Människors kunskap om laglig nedladdning varierar stort beroende på innehållet. Kunskapen är relativt stor när det gäller musik (65 procent av EU-invånarna känner till att det finns lagliga sätt att ladda ned eller streama musik i det egna landet); mer än hälften känner till samma sak när det gäller film (56 procent), tidningar (55 procent), tv-serier (51 procent) och böcker (50 procent); mindre än hälften kände till det i fråga om datorspel (46 procent), foton (46 procent) och direktsänd sport (44 procent).

Kunskapen om de lagliga möjligheterna på internet varierar tydligt från land till land. Oavsett innehåll är de lagliga möjligheterna systematiskt mest kända i Norden (Danmark, Sverige, Finland), anglosaxiska länder (Storbritannien, Irland), Belgien och

Nederländerna. Omvänt är de lagliga möjligheterna minst kända – och ligger långt under det europeiska genomsnittet – i Kroatien, Bulgarien, Rumänien, Polen, Malta och Italien. Kunskapen om lagliga möjligheter är mycket större hos de yngre generationerna där också förekomsten av illegal nedladdning är störst. Oavsett vilket innehåll det gäller är kunskapen om de lagliga möjligheterna minst åtta procentenheter högre hos de yngre generationerna än hos EU-genomsnittet:

- 83 procent av 15–24-åringarna känner till att det finns lagliga tillgängliga möjligheter att lyssna på musik via internet.
- Mer än två tredjedelar av 15–24-åringarna känner till att det finns lagliga möjligheter att se filmer (67 procent) eller tv-serier (65 procent).
- Sex av tio respondenter uppger att de känner till hur man legalt får tillgång till dagstidningar (63 procent), foton (62 procent) och böcker (60 procent).
- En majoritet i den yngsta generationen känner till hur man legalt får tillgång till datorspel (55 procent) och direktsänd sport (55 procent).

EU-invånarna ser positivt på de lagliga möjligheternas kvalitet och utbud. Det finns dock fortfarande en tydlig minoritet bland 15–24-åringarna, omkring en tredjedel, som tycker att de illegala alternativen är mer lockande:

- 55 procent av EU-invånarna håller med om att "kvaliteten på det innehåll som finns tillgängligt via lagliga tjänster är minst lika hög som på det som man kan hitta genom illegala lösningar" medan 27 procent inte håller med. Bland dem som känner till båda alternativen väl, det vill säga de yngsta generationerna, är förhållandet 63 procent mot 33 procent för 15–24-åringarna och 61 procent mot 30 procent för 25–34-åringarna. En tredjedel av de unga EU invånarna anser därmed att illegalt innehåll har högre kvalitet.
- Påståendet att det lagliga utbudet är minst lika varierat som det illegala stöds av 50 procent av EU-invånarna, medan 30 procent inte samtycker. Förhållandet är 55 procent mot 39 procent för 15–24-åringarna och 54 procent mot 37 procent för 25–34-åringarna. Nästan fyra av tio unga EU invånare förklarar att illegalt innehåll på internet är mer varierat än legalt tillgängligt innehåll.
- 19 procent av EU-invånarna funderade över om en webbplats för nedladdning av musik eller film var legal eller inte och 12 procent gjorde egna efterforskningar för att ta reda på om en nedladdningsplats var laglig eller inte. Det bör noteras att dessa siffror är mycket högre bland 15–24-åringarna där 42 procent har funderat över om en webbplats för nedladdning av musik eller film var laglig eller inte och 26 procent faktiskt gjorde egna efterforskningar för att ta reda på om en nedladdningsplats var laglig eller inte.

Förekomsten av och kännedomen om lagliga möjligheter kan ha en inverkan på den illegala nedladdningen eftersom 80 procent av EU-invånarna håller med om påståendet "om det finns ett lagligt alternativ till rimligt pris föredrar jag att få tillgång till/ladda ned/streama innehåll via godkända plattformar hellre än att göra det illegalt"; denna siffra är för en gångs skull densamma bland personer i åldersgruppen 15–24.